

„Új ember kovácsa.....”

A Húsvét és a beavató szentségek kapcsolatáról óhatatlanul eszembe jutott a cikk címében szereplő, nem véletlenül idézőjelbe tett kifejezés. Új ember kovácsa. Talán a pedagógusléttel járó kényszer-sztereotípiák uralta lét hibáztatható érte, hogy a cím, és a témamegjelölés között némi látszólagos ellentét feszül: mi, akik már több – kevesebb időt eltöltöttünk a nevelés terén, hol nagyobb örömmel, hol gyors feledést igénylő kudarcokkal számot vetve, gyakran szembesülünk a minket a „szakmára” oktatók mélyen belénk ivódott gesztusaival, kifejezéseivel, vesszőparipáival.... Számomra egy ilyen, nem éppen kellemes élményeket felidéző egyetemi kényszerolvasmány volt Makarenko, Az új ember kovácsa című műve. Mind a szerző neve, mind a mű címének szellemisége tálcán kínálja a pedagógiatörténetben járatlanok számára is a kézenfekvő megoldást: bizony a szocialista éra kedvelt nevelési elveit tartalmazó műről volt szó, mely békésen megfért a polcon a rendszer által kommunista költőnek kikiáltott József Attila erősen cenzúrázott költeményeivel.

A nevelés, gyakran a jutalmazás – büntetés fogalompárán alapuló, a személyes sajátosságokat és igényeket figyelmen kívül hagyó, tömeg-ember képzés, a rendszer, - s ez gyakorlatilag teljesen mindegy, hogy szocialista, avagy kapitalista – e, - tökéletes kiszolgálóinak kinevelése minden éppen uralmon lévő rezsim számára kulcsfontosságú kérdés volt. S míg azon munkálkodtunk, hogy belesulykoljuk a ránk bízottakba, hogy hogyan kell gondolkodniuk, miben kell hinniük, kit szabad és kell is isteníteniük, mit kell vásárolniuk, hogyan kell öltözködniük elfeledkeztünk az „új ember” valódi kovácsáról, a nevelés valódi nagy ösregjéről, ki életünk határhelyzeteiben szüntelenül élénk sietve, megelőzhetetlen módon ajánlja fel szeretetét, barátságát, s a nagy isteni nevelés végeérhetetlen iskolájában azokat az eszközöket, melyek valóban az új ember kovácsainak tekinthetők, a szentségeket. E különös, számunkra is érzéki módon megtapasztalható, hatékony kegyelemközvetítő eszközök között három, sajátos módon kapcsolódik Húsvét, a Húsvéti idő titkához: az iniciatív, azaz a beavató szentségek: a Kereszttség, a Bértálás és az Oltárszentség, de mindközül talán legerősebben a Kereszttség, melyben valóban új emberré kovácsolódunk, Krisztus testvéreivé és társörököseivé, a Mennyei Atya gyermekeivé válunk általa.

Gyakorlatilag már 1967-ben elkészült az, a kor lelkipásztori szükségleteire való tekintettel nagyon is időszerűnek mondható dokumentum, mely a felnőttek, fiatalok és iskolások keresztelese, elsőáldozása és bértálása témakörében adott használható útmutatásokat a lelkipásztorkodó papság kezébe. Mintegy ötéves intervallum után, mely során lehetőség kínálkozott a dokumentum irányelveinek gyakorlatban való kipróbálására és az azokkal kapcsolatos észrevételek megtételére, a krisztusi közösségbe való befogadás új rendjéről szóló pápai dokumentum, mely a zsinat utáni liturgikus és lelkipásztori dokumentumok legjelentősebbikei közé számít, 1972. január 6-án lépett hatályba, *Ordo Initiationis Christianae Adultorum (OICA)* címmel.

Kétség kívül a keresztelese ősi formája a felnőttkeresztelese, s gyakorlatilag a VI-VII. századig, - bár a gyermekkeresztelese gyakorlata a III. századtól már ismert volt - , a felnőttkeresztelese számított a keresztelese kiszolgáltatása szinte kizárólagos formájának.

A felnőtteket a keresztelese vételére bocsátást megelőzően megfelelő előkészítésben részesítették, melyről katekumenátus néven már *Jusztinus* is beszámol *Apológiájában*, s

római Hippolit kimerítő részletességgel ír róla. E beszámolókból tudható, hogy maga a katekumenátus, rendszerint egy három éves készületi időszakot felölelő, különféle, a krisztusi hitbe és közösségbe beleágyazó, és e beágyazódást segítő szertartásokkal gazdagított időszak volt. A rendszeres és tételes katekézisen felül a megszerzett ismeretanyag ellenőrzését szolgáló vizsgák, valamint számtalan liturgikus mozzanat, beavató szertartás segítette és egyben szimbolizálta is a jelölt közeledését Krisztushoz, magához a közösségbe való beavatást kifejező szentséghez, a keresztséghez, s így természetesen magához a befogadó közösséghez is.

A VI. századtól, mivel egyre nagyobb számban jelentkeztek a keresztség szentségének vételére vágyakozók, a bevezetés és ezzel együtt a keresztény szocializáció ideje és módja is jelentősen megváltozott. A korábbi gyakorlat három éves készületi rendjével szemben most inkább a tételes ismeretközlésre toldott át a hangsúly, a személyes bevezetés helyett a tömegek oktatása, a katekézis számított bevett gyakorlatnak, melyre leginkább Húsvét készületi időszakában, a nagybőjtben került sor, s a beavató, úgynevezett iniciatív szentségek vételére pedig Húsvét éjszakáján.

A VIII. századra a katekumenátus intézménye gyakorlatilag teljesen megszűnt, s a felnőttkeresztség gyakorlatát átvette a gyermekek keresztelésének rendje, sok helyütt, főleg a népvándorlás korában a tömegkeresztelés vált uralkodó formává. Az új rend nem nagyon tette lehetővé a papok számára, hogy a megkereszteendőket megfelelő előkészítéséről gondoskodhassanak, így sok helyütt, maguk a nemzeti zsinatok figyelmeztetik a keresztség kiszolgáltatóit, hogy még tömegkeresztelés előtt is a lehetőségekhez mérten megfelelő előkészületi időt tartsanak, melynek intervalluma a helyi gyakorlathoz és lehetőségekhez igazodjék, általában 7-40 napos felkészületi időről volt szó.

Manapság mikor a gyermekkeresztelés gyakorlata még mindig egyeduralkodónak számít, az általános szekularizáció, illetve az egyes területeken életbe lépett, drasztikus, az államot és egyházat élesen elválasztó politikai rendelkezések, a kiépülő szélsőséges szocialista – kommunista egyeduralkodó elnyomó rendszerek megdöntötte népegyháziasság utáni általános zavarban kezd a felnőttek keresztelésének kérdése egyre inkább létjogosultságot nyerni, hiszen az elnyomó rendszerek uralta területeken számosan nem keresztelezték meg gyermeküket, attól tartván, hogy a keresztség tényéből fakadóan nekik, avagy gyermeküknek valamiféle társadalmi, erkölcsi, avagy anyagi kárak származna.

Érdekes egyébként, hogy az 1969-ig érvényben lévő keresztségi liturgikus előírások hemzsegttek a gyakorlatból teljesen kikoptatott katekumenátus befogadó szertartásaitól, ilyen például a *skrutínium*, az *egzorcismo*, a *traditiones*, a ráfűjás, a só megízleltetése, az *effata* szertartása.

1972-ben lépett életbe az *OICA, A felnőttek befogadása a krisztusi közösségbe* című rendelkezés, mely az új kódexben törvénnyé is fogalmazódik a 851. , 865. , 788. , *kánonok* formájában, s a felnőttek kifejezés értelmezését kiterjesztve azt már a fiatalokra és iskolásokra is vonatkoztatja, vagyis mindazokra, akik értelmük elégséges használatára eljutottak

Az *OICA* teljes mértékben visszaállítja a katekumenátus intézményét, nem csak a beavató szentségek rítusainak közlésével, hanem annak a vitathatatlan ténynek a hangsúlyozásával, hogy a katekumenátus nem más, mint a hitben és a krisztusi életben való elindulás és elmélyülés folyamata.

A katekumenátus visszaállításával a dokumentum két nagyon fontos szempontra mutat rá: egyrészt azt hangsúlyozza, hogy nem elég a korábban a szentségekkel kapcsolatban állandóan hangoztatott *ex opere operato* elvre támaszkodni, hiszen a hit nem jön létre egyik napról a másikra, hanem Isten ajándékának hosszas fejlődés, alapos felkészülés és tudatos döntés

eredményezte elfogadásának eredményeképpen; másrészt az *OICA* arra mutat rá, hogy a szentségek nem csupán dolgok, olykor önálló étellel bíró dolgok, hanem a Krisztusban az Isten felé haladó egyház kegyelmi jelei és erőforrásai, melyekben Krisztus megoldja a lét megoldhatatlanságának paradoxonát.

A két szemponton felül az *OICA* nem mulasztja el ismételt felemleni a keresztyén közösség, Isten egész népe felelősségét, egybehangzóan a *Catechesi Tradendae* 24. pontjával: „A terméketlenség veszedelme fenyegeti a katekizist, ha a katekument nem fogadja be egy olyan közösség, amely a hitből él.”

Az *initiatio*, azaz a felnőttek befogadása a helyi egyház saját ügye, amelyben minden megkeresztelt magánál a megkereszteltségénél fogva súlyosan érintve van, s felelőssége az, hogy a katekument a katekumenátus során támogassa, s maga a közösség lehetőséget adjon a számára, magának a krisztusi közösség milyenségének a megtapasztalására. Súlyos a felelőssége a közösségen belül a *sponsor*nak, azaz annak a személynek, aki kezesként felelősséget vállal a katekumenért, mintegy garanciája jószándékának, igazolni tudja jóakarátát, erkölceit, hitét és őszinte érdeklődését. Ez a referenciaszemély az, aki által a katekumen megismerkedik a keresztyénységgel, s magával a konkrét részegyházzal, ő az, akinek hitélete követendő példa kell legyen pártfogoltja számára. Bevett gyakorlat, hogy általában a *sponsor* személye lesz majd a keresztszülő is.

Kiemelt a felelőssége a püspököknek, papoknak, diakónusoknak és a hitoktatóknak, hisz az ő feladatuk a hívek lelki igényeiről való gondoskodás, természetesen a *szubszidiaritás* elvének megfelelően, s ezzel együtt a katekumenátus intézményének a felállítása, a jelöltek oktatása és lelki gondozása.

Az ősegyházban a katekumenátusnak három nagy lépcsője volt s ezekhez még mintegy tíz, kisebb szertartás csatlakozott jobban kifejezve az ősegyház közösségi lelkületét, illetve az Istennek és az egyháznak a jelölt iránt érzett szeretetét, hogy azok a testvérek, akiknek időlegesen a kegyelmek szentségi erejét nélkülözniük kell, ezek által a különféle szertartások által részesüljenek az egyház és az egész várakozó örömmel eltelt közösség békéjében és boldogságában.

Az *OICA* a katekumenátus ugyancsak három nagy korszakát különbözteti meg az ősegyházi mintához igazodóan:

A prekatekumenátus

Ez az az időszak, melyben a hit iránt érdeklődő elindul az egyház felé, s megismerkedik a közösséggel. Ezt az időszakot a helyi szokások és a lehetőségek függvényében ajánlott, hogy a közösséggel való találkozás több és különféle alkalma kísérje, hogy a jelölt minél több szálon kapcsolódhassék a közösséghez, s majdan a közösség által az egyházhoz és végső soron Krisztushoz.

A katekumenátus

A katekumenátus első tényleges lépcsőjeként a jelölt, miután megismerkedett a keresztyén hit alapigazságaival, s némi tapasztalatra tett szert a keresztyén bűnbánat és szeretet cselekedeteinek gyakorlatában, megismerkedett a közösséggel, s érett megfontolás után szándéka változatlan, felvételét kéri a katekumenek sorába. A felvétel igeliturgia keretében történik, melynek során a pap kis kereszttel jelöli meg a jelentkező homlokát, s bevezeti őt a katekumenek anyakönyvébe. Ettől kezdve a katekumen részt vehet igeliturgiákon, szentelményeken, s noha még nem teljes jogú tagja az egyháznak, áldásokban részesülhet, sőt egyházi házasságot is köthet a számukra előírt módon és formában.

Bizonyos idő elteltével, mikor a jelölt már kellőképpen előrehaladott a lelki elmélyülés útján s ég benne a vágy a szentségek vétele után, lehetőleg nagyböjt első vasárnapján kerülhet sor az *electio* szertartására, vagyis a kiválasztásra, melynek során a jelöltek nyilvánosan adják elő kéréseiket, s az egyház elfogadja azt.

Az *electio* szertartásával kezdődő, s alkalmasint nagyböjtbe eső bűnbánat, ima és szeretetgyakorlatokban bővelkedő időszak gazdag az egyház ősi hagyományából merített beavató – bevezető szertartásokban. A *redditio Symboli*, avagy az *Epheta* hangsúlyozzák, hogy Isten ígéjének meghallásához kegyelemre van szükség, a keresztény név kiválasztása a védőszent példaadó és követendő életére hívja fel a figyelmet, avagy a katekumenek olajával való megkenés, mely a kiválasztott méltóságára és Isten erejével való felvérteztségére utal.

Az *initiatív szentségek* kiszolgáltatására lehetőleg Húsvét vigíliáján kerüljön sor, a hívő nép körében.

A műsztagógia

A *műsztagógia* időszaka, amennyiben a bevezető szentségek kiszolgáltatására Húsvétkor került sor, akkor Pünkösd ünnepéig tartson. Célja, hogy az egyház új tagja még jobban elmélyüljön a krisztusi életben, az egyéni lelkiélet, és a közösségi élet szintjén is. A keresztszülő felelőssége ebben az időszakba óriási, hisz ő az, aki segítségére kell álljon védencének új, immáron imádságos közösségi keresztény életvitelének kialakításában, a közösségbe való egyre mélyebb beágyazódásában. Ezt a célt szolgálják a speciálisan nekik szóló olvasmányai a *neofiták*, azaz az új megtérők miséi is.

Húsvét és a bevezető szentségek kapcsolata, különösképpen a keresztség tapasztalata alapján megállapítható, hogy a kor éppen uralkodó, divatos szemléletével szemben a Húsvét sokkal több annál, amit a fogyasztásra csábító arctalan rendszer talmi értékei elének tárnak: a Húsvét eleven, lüktető, mindent átalakító erő, s a feltámadás e hatalmas, gigászi, embert formáló erejéről egyes Krisztus környezetében lévő emberek személyes példáját bemutatva oly szépen számol be maga a Szentírás is.

Érdekes a szentírási szövegek alapján megtapasztalni, hogy hogyan változott meg János, avagy Péter élete, személyisége a Húsvét tapasztalata, a feltámadás ténye hatására.

János, a szeretett tanítvány oly sok mindent megélt és kipróbált, míg Jézus meg nem szólította, magához nem vonta, hogy aztán ez a korábban örökké nyugtalan, hatalmas energiákkal bíró, örökkön kereső ifjú megnyugodhassék, rátalálhasson az igazi elköteleződés adta öröme. János feltételezhetően rokona volt a főpaprak, megfordult a főpap házában is, de nem találta meg azt, ami felé örökké nyugtalan szíve vonta. Feltűnik egy rövid időre az utolsó nagy ószövetségi próféta karizmatikus alakja, Keresztelő Szent János személye körül is, keresi, úzi, hajtja valami hihetetlen belső lendület és nyugtalanság, mely elvezeti az esszénusok körébe is: de azt a nyugalmat, melyről később Szent Ágoston atyánk oly találóan állítja: „Nyughatatlan a mi szívünk, míg meg nem nyugszik benned, Istenünk”, sehol sem találja. Egyedül Krisztus képes arra, hogy e nyughatatlan ifjú hatalmas belső lendületét az olya annyira áhított nagyobb jó szolgálatába állítsa, s János Jézus közelében lel rá az elköteleződés adta belső békére.

Péter, az egyszerű halászember, kit Jézus a halászhaló mellől hív barátai társaságába, Péter, ki telve van jóindulattal, de mintha nem mindig értené igazán az Urat, Péter, aki telve van tettvágygal, de cselekedetei nem mindig úgy sikerülnek, ahogyan akarja Jézusban, a Feltámadottban talál rá belső békéjére, a vele való találkozás tapasztalata formálja alkalmassá

arra a felelősségteljes feladatra, melyre Jézus szánja. A hezitáló, bizonytalan, s végső soron Jézust megtagadó Péter Húsvét titka, Húsvét mindent átformáló tapasztalata és ereje által lesz kősziklává.

Húsvét titka, a Feltámadottal való találkozás ereje az igazi embert formáló erő, az „új ember kovácsa”, s a megváltó műből eredő szentségek, s így Húsvét idejében különösképpen is a keresztség, mely valóban új, igaz, krisztusi emberré formálja a keresztelendőt, olyanná, akiről teljes igazsággal énekelte már a keresztény ókor egyháza is:

„Fogadd tárt karral, Anyaszentegyház, fiadat, kinek a keresztvízből új életet ad a Szentlélek”

Gottfried O.Praem. nov